

KULTURNO PROPAGANDNI KOMPLET BR. 122, GOD. V, BEOGRAD, UTORAK, 24. APRIL 2012.

Redakcija: Miloš Živanović, Saša Ilić, Tomislav Marković, Saša Čirić; Font Mechanical: Marko Milanković; E-mail: beton@danas.rs, redakcija@elektrobeton.net; www.elektrobeton.net; Sledeći broj izlazi 15. maja

UVODNA REČ

U ovom broju donosimo kratki izbor iz savremene grčke književne produkcije. Zastupljena su dela koja se pre svega bave socijalnom i političkom krizom.

Izbor tekstova: Hristos Asteriu

Redaktura prevoda: Predrag Mutavdžić

Širi izbor potražite na www.elektrobeton.net

Redakcija **Betona**

Todoris Hiotis: **Savremena grčka književnost na raskršću**

Joana Burazopulu: **Krivica nevinosti**

Hristos Ikonomu: **I jedno**

kinder jaje za dete

Hristos Asteriu: **Kriza**

Eftihija Panajotu: **Crna Moralina**

POGLED NA NOVU GRČKU KNJIŽEVNOST

Piše: Todoris Hiotis

ISTORICIZAM – ESTETIZAM: SAVREMENA GRČKA KNJIŽEVNOST NA RASKRŠĆU

Započnimo jednim aforizmom: dela koja sačinjavaju savremenu grčku književnost ne bave se toliko značenjem grčkog identiteta koliko mogućnostima izražavanja subjekta koji traži svoj identitet. Izgleda da je razlika neznatna, ali je od suštinskog značaja. Aktuelno grčko književno stvaralaštvo ne može se smatrati jednom celinom koja se lako pokreće iz jednog jedinstvenog narativa. Ili, da bude precizniji, ono čini tek mali deo književne tradicije koju, našavši se na rubu evropske (i šire zapadne) književne mape, karakteriše neviđeni unutrašnji refleksi: koegzistencija centripetalne i centrifugalne tendencije svih nastalih književnih dela, koje terete književnost u dubokoj krizi identiteta. Tako se može primetiti da savremena grčka književnost ispituje ovu krizu identiteta (Hristos Asteriu – *Putovanje Jasona Remvisa*, Joana Burazopulu – *Šta je videla Lotova žena*, Anđela Dimitrakaki – *Manifest poraza*) sledeći u nekoj meri tendencije evropske i američke književnosti: eksperimentisanja sa formom i tematikom opisuju mesto koje se neprestano menja; širenje uslova koji predstavljaju i osmišljavaju lični identitet i lično pripovedanje je u tesnoj vezi sa težnjom ka stvaranju istorije i ka romanesknoj rekonstrukciji prošlosti. Romani političke fantastike kao što je *Lenjinov trg, bivša Sintagma* Dimitrisa Fisa jedinstveno predstavljaju odstupanje od tog pravila. Ovo stvaranje istorije često je u umetničkoj slobodi praćeno jednim (izopačenim) estetskim rekonstruisanjem prošlosti. U odsustvu takozvane *middle-brow* književnosti u Grčkoj, jaka struja „istorijskih“ romana koncentrisana je u potkožnom ispitivanju grčke istorije. Mitološki narativi, izvorno grčki, koncentrišu se na potpunu promenu grčkog identiteta po završetku velikih pripovedanja. Čini se da nedavno objavljeni romani priznatih pisaca, poput Markarisa, Karistijanija, Teodoropulosa i Fakinua, ispituju završetak velikih pripovedanja bilo zadihanim ritmom (Teodoropulos), bilo delikatnim, ostrim tehnikama (Karistijani, Markaris) ili raspoloženjem za promenu same stvarnosti (Fakinu). Istorijski trenutak postmodernizma uveliko je prošao i u grčkoj književnosti. Pesnici, kao što su Vasilis Amanatidis, Katerina Iliupulu, Eftihija Panajotu i Fivi Janisi, služe se tehnikama i tematikom antičke grčke književnosti, likovnim umetnostima i performance art-om kako bi osvežili tematiku i formu pesničkog izraza. U njihovim tekstovima ne postoji *per se* subjekat koji govori u svoje ime, koliko jedan glas kolektivnog.

↑ Ežen Delakroa: Grčka...

U novijem književnom stvaralaštvu primetno je prisustvo subjekta čija je funkcija da u umetničkom tekstu bude nosilac kolektivnog mišljenja. Neosporno je da su pojedinačno i kolektivno neraskidivo isprepleteni te da povratak ka pronalazanju političkog identiteta predstavlja temu od životnog značaja: u poslednje dve decenije uvedeni su novi običaji, ponašanja i shvatanja u svim sferama života Grka. Nova ponašanja i običaji kodifikovani su kao enigma u svetu, kako u svakodnevici, tako i u kulturnom stvaralaštvu. Grčki identitet pretrpeo je promene u samom sebi i tako zadobio nove odrednice u svom sklopu. Bilo bi isprazno govoriti o raskršću na kom se nalazi savremena grčka književnost: savremeni grčki identitet guši se pod istorijskom težinom političke i kulturne krize. Savremeni grčki identitet predstavlja ne samo polje istraživanja nego i šizoidnog pokušaja sporazumevanja, spajanja i sinkretizma ličnih i kolektivnih ispitivanja i postojanosti. Određenje nije samo kvalitativno, već i ontološko: savremeno grčko književno stvaralaštvo u pojedinim slučajevima prati avangardne tendencije književnih tekstova iz inostranstva, uz jedno podrugljivo raspoloženje (Kritiotis); u drugim slučajevima prati uputstva odgovarajućih stranih bestselera ili nastoji da izgradi identitet koji nastoji da usaglasi staro sa novim i to tako da se stiče utisak da je pun strahopoštovanja prema starom i sumnjičav prema novom. Na taj način savremena grčka književnost sama sebi potvrđuje da prošlost predstavlja nepremostivu prepreku. Kosmopolitizam novog grčkog književnog stvaralaštva izgleda kao da pronalazi suprotnost (i svoju protivtežu) u dubokom samoposmatranju i unutrašnjem ispitivanju u odnosu na to šta označava grčki identitet; ovo samoposmatranje i unutrašnje ispitivanje često se prevodi i kao zatvorenost.

Grčka književnost pokušava da protumači promene koje se zbivaju u procesu zaokruživanja sopstvenog identiteta u poslednjih dvadeset godina. Put koji je prešla Grčka – od balkanske zemlje do države članice Evropske unije sa snažnom ekonomijom (*sic! prim.urednika*) – prouzrokovao je suštinske promene u identitetu. Izgleda da savremena grčka književnost poslednjih godina odražava i beleži ovaj suštinski prelaz nastojeći da ispita promene u identitetu; grčki identitet, obeležen stvaranjem mitova u poslednjih deset godina, izgleda da je začarala bolna prošlost, prepuna sukoba, prošlost koja često ispliva u sadašnjosti i uznemiruje je. U svojoj noveli *Isledivanje*¹, Ilijas Maglinis daje oblik prošlosti koja postaje deo potresnog pripovedanja na mnoštvo načina.

Grčki identitet, koji je zabeležen i koji se razmatra u savremenoj grčkoj književnosti, predstavlja totem i kompilaciju tendencija, mišljenja, ponavljanja i neuroza; uz rizik da se sve maksimalno uprosti, može se reći da ispitivanje i beleženje grčkog identiteta u većini književnih dela ili je iscrpljeno prekomernim klišeima (istorijskim, emocionalnim, naučno-popularnim), sa ciljem da se oni lepo srede i popišu, ili kreće izazivačkim, ciničnim analiziranjem grčkog identiteta i društva u širem smislu. Rizik ovog drugog načina jeste laboratorijsko pristupanje ne samo grčkom identitetu, već književnoj tradiciji uopšte ■

Grčki identitet, koji je zabeležen i koji se razmatra u savremenoj grčkoj književnosti, predstavlja totem i kompilaciju tendencija, mišljenja, ponavljanja i neuroza; uz rizik da se sve maksimalno uprosti, može se reći da ispitivanje i beleženje grčkog identiteta u većini književnih dela ili je iscrpljeno prekomernim klišeima (istorijskim, emocionalnim, naučno-popularnim), sa ciljem da se oni lepo srede i popišu, ili kreće izazivačkim, ciničnim analiziranjem grčkog identiteta i društva u širem smislu. Rizik ovog drugog načina jeste laboratorijsko pristupanje ne samo grčkom identitetu, već književnoj tradiciji uopšte ■

¹ Preveo na srpski Predrag Mutavdžić, izdanje *Geopolitike*, Beograd, 2011.

prevod sa grčkog:
Desanka Rašeta

Piše: Joana Burazopulu

KRIVICA NEVINOSTI

Odlomak iz romana Krivica nevinosti (izdanje Kastanjoti, Atina) Joane Burazopulu opisuje post-kapitalističku Evropu koja je rešila sve svoje današnje probleme i stekla nove, dijametralno suprotne od trenutnih, i upravo iz tog razloga, sasvim odgovarajuće.

Kontinent, sa kog isplivljava barka, s pravom se naziva Stari, pošto je prvi koji se halapljivo razvio i prvi koji je propao. Čim je post-kapitalizam dostigao najnižu tačku truljenja, dogodila se misteriozna Revolucija koja je promenila sva pravila stvarnosti. Prema jednima, reč je o refleksnoj reakciji tržišta, prema drugima, o ispunjenju istorijskog duga, prema trećima, o biološkoj mutaciji; bez buke i protivanja krvi, Revolucija je počela i okončala se u kolektivnom umu, menjajući pogled na Smrt. Smrt je postala glavni cilj rađanja, zauzimajući mesto Životu, jer je za Kraj stvoren Početak. Egzi-

Piše: Hristos Ikonomu

I JEDNO KINDER JAJE ZA DETE

Glad ga je probudila. Celu noć ga je bolelo stomak. I sin je bio sa njim. Spavao je u krevetu pored i poluotvorenih usta stezao prstićima ivicu čebeta, kao da je zaspao u strahu da će mu neko ukrasti čebe. Polako se okreće na bok, podlakti glavu i pogleda ga. Uopšte nije ličio na njega. Pre svega, bio je plav. Ne baš plav kao Rus, ali plav. Bio je i jako lep, sa nežnim licem i očima boje neba kada duva severac. Ispod desnog oka imao je mali mladež. U mraku, plava kosica bi sjajila pored njegovog uva, rekao bi neko, kao da ga celu noć po glavi mazi ruka umočena u zlatni prah. Toliko je bio lep, da ga je srce bolelo. Nije mogao da ga se nagleda. Dok ga je gledao nije osećao glad. Kada poraste. Kada poraste, gledaće u mene i pitaće zašto sam ga baš ja napravio, zašto da ja budem njegov otac, zašto da odraste ovde, zašto da spava u ovom krevetu. Zašto. Zašto.

Sklopio je oči. Bol se vratio. Osećao je kako mu se nešto pome-ra u stomaku, kao da unutra postoji nešto živo.

- Tata?

- Dete otvori oči; gledalo ga je zamagljenim pogledom.

- Tata, trebalo bi da jedemo nešto. Zavijaju nam creva.

Podiže glavu sa jastuka i učini mu se kao da nešto belo sjaji u uglu detetovih usana. Mleko. Ali nije bilo mleko. Bila je to sasušena pljuvačka.

- Spavaj. Još je rano. Pomazi ga po kosi i nasmeja se, teškom mukom. Idem sada. Čuješ li me? Ne želim da se uplašiš. Izaći ću napolje na kratko. Kada se probudiš, sto će biti postavljen i ješćemo do sutra, do Usksa. Dogovoreno? Uskoro će pet sati.

Dete zatvori oči, obliznu se, reče da je gladno i čvrsto sklopi oči ne rekavši više ni reč.

- Gospodine, reče devojčica. Možete li da stavite venac na glavu našeg Hrista?

Od podneva je hodao ulicama. Hodajući, dočekao je i predveče. Nikeja, Neapoli, Koridalos¹. Nikeja, Neapoli, Koridalos – vrteo se u krug kao zatvorena životinja, kao onaj vuk što ga je jednom, kao mali, video kako trči po svom kavezu u zoološkom vrtu, a posle je celu noć preplakao, jer ga je zamišljao nemoćnog sa olinjalim i prljavim krznom kako trči nezastavljivo u tom istom kavezu ludačkog pogleda. Pitaog je i svoga oca, a on mu reče da je vuk tako trčao zato što je vuk rođen da trči i da je zatvoriti vuka u kavez isto kao i ubiti ga. Još je pitao ocao da li bi mogao on, lično, da uradi nešto po tom pitanju, da li bi mogao da otključa kavez i pusti vuka da ode; otac ga je dugo gledao u oči – to je bio jedini put, da se seća, da ga je otac tako pogledao – a potom kao da htede nešto da kaže, ali nije rekao ništa. Mnoge noći je proplakao zbog vuka. Mnoge noći i dane.

Bio je Veliki Petak i vetar je duvao kao lud. Drveće se batrgalo na vetru kao da ga je tresla ogromna nevidljiva ruka. I misli su mu lutale. U mislima je bio uz dete koje bi do sada trebalo da je već satima budno i da sedi vezanih ruku za kuhinjskim stolom i sanja otvorenih očiju postavljen sto, pun hrane. Hodajući, razmišljao je gde bi mogao da nađe pare, malo para, tačno toliko para da prođe i ova noć. Hodao je da prođe vreme – u deset sati je imao sastanak u luci sa svojom

Joana Burazopulu (Atina, 1968), piše prozu i drame. Objavila je četiri romana i jednu knjigu za decu. Za roman *Šta je videla Lotova žena* (2007, Kastanjoti) dobila je Književnu nagradu Atine.

stencijalni preokret dogodio se istovremeno u svesti svih stanovnika kontinenta, kao šuma koju je oprašio nalet vetra, što je za posledicu imalo rušenje društvenih, etičkih i filozofskih milenijumskih tvorevina. Na ruševinama prošlosti, nova epoha tražila je svoj izabrani narod. Vrsta Evropljana nazvana „zanatlje“, pripadala je mišeničkoj rasi koja se u potpunosti prilagodila novim okolnostima i zavladala od severa do juga i od istoka do zapada, ugrožavajući sve ostale. „Zanatlje“ prebivaju u Evropi od srednjeg veka, ali su ostali sociološki neprimetni, jer nisu bili priznati kao „društvena klasa“ ili „društveni sloj“, čak ni kao istaknuta „društvena grupa“. Razlog je u tome što su njihove karakteristike većinom unutrašnje, *ćudljive* i više se odnose na način razmišljanja nego na imovinu, prihode ili posedovanje sredstava. Reč je o onim malograđanima-maloposednicima-maloplaćenicima, koji, u nedostatku duha i strasti, kao jedinu vrednost imaju rad. Moralni, ali ne i čestiti, simpatični, ali ne i privlačni, razboriti, ali ne i maštoviti, poslušni, umereni i neumorni, zanatlje žive da bi radili a ne rade da bi živeli. Neophodni koliko i vazduh, izdržljivi kao konji, otporni kao bubašvabe, preživeli su sve političke sisteme, ali uvek kao statisti. Vazali prirodi i položaju, ni oni sami nikada nisu zamišljali da će se u presudnom evolutivnom trenutku nalaziti bliže smrti od ostalih i da će postati protagonisti. S potresom koji je izazvala Revolucija, iznikli su iz društvenog podzemlja kao mravi i nametnuli su se svojim horizontalnim mnoštvom i zatucanošću ■

prevod sa grčkog: Marina Milovanović

puno puta razmišljao, ali i ono o čemu nikada do tada nije. Na trenutke je osećao da glas koji se čuo nije njegov, da čovek koji je govorio nije on. Na početku su ga začuđeno gledali. Posle su ga gledali sa žaljenjem. Neki su se smejali. Neki su jeli. Neki su odgurnuli svoje stolice i izašli napolje. Na trenutke bi mu glas utihnuo, oči gorele i knedla se u grlu uspinjala. Na trenutke bi video sebe kako sedi prekoputa i sluša odmahujući glavom sažaljivo. Na kraju mu neko doviknu da začepi i da se gubi – napolje apolitični kvazi heroji, povikao je, napolje provokatori. Neko ga zgrabi za ruku i reče mu da sedne. Smiri se i sedi. Sada. Sedi. Potom naglo odskoči sa stolice i polete napred povlačeći za sobom stolove, stolice; dok je padao, vreme je stalo i činilo mu se kao da pada lagano sa neba i video je, reče, pod kao kakav mozaik, kao Zemlju koja se sa visine činila tako lepa – planine, livade, rečice – srce mu je naraslo do tolikole lepote u koju je gledao te se nasmeja i uskliknu od sreće.

Potom ga neko snažno udari po glavi tako da se istog trenutka srušio na pod.

- Gospodine, reče devojčica. Možete li da stavite venac na glavu našeg Hrista?

Na uglu ulica Kondili i Efesu zastade ispred poslastičarnice „Anemoni“ i pogleda izlog u kom su stajala čokoladna jaja, čokoladne zeke i čokoladni cureki* prekriven crnom čokoladom i bademima. Srce mu je drhtalo više od nogu. Stajao je ispred izloga i, gledajući čokoladni cureki, voda mu je pošla na usta. Kada bi uzeo od kćerke pedeset evra, mogao bi da izbaci nešto drugo iz kupovine – recimo, kačkavalj – i da kupi jedan čokoladni cureki. Detetu bi to, sigurno, pričinilo radost, ljudi za čokoladom. A on je, međutim, drhtao od želje dok je posmatrao kolače koji su se na svetlosti izloga presijavali i delovali tako sveže, tako privlačno, tako ukusno i sočno. Šta ti je čovekova sreća, reče. Jedan cureki sa čokoladom.

Ušao je ponovo u ulicu Kondili i uputio se prema mostu. Vetar je još jače duvao. Žene obučene u crno hodale su trotoarom i nagnjale se pridržavajući krajeve odeće koja se vijorila na vetru. Čuvši kako zvona žalosno zvone, bi zbunjen, jer je znao da u blizini nema crkve i, na trenutak, nesvesno, zastade i pogleda ka nebu i krenu da se prekrsti – ali odmah dode sebi. Nastavio je pognute glave, gledajući u čizme koje su se napunile zemljom i blatom i ličile na male, crne životinje koje su upravo izašle u svet iz neke tamo duboke jazbine. Skrenu desno u ulicu Antiohija, izađe na ulicu Grevenon, a zatim ponovo skrenu desno i, opazivši zgradu opštine koja je bila visoka i siva, stade da razmišlja koliko mali bi delovao nekome ko bi ga gledao iz zgrade. Baš bi bio mali. Zasta ispred Nacionalne banke i, izdivivši karticu iz novčanika, stavi je u bankomat, pritisnu dugmiće te, sklopivši oči na sekund, u sebi reče nešto, poput vernika koji se moli uveče, na Veliki Petak, ispred ikone razapetog Hrista. Otvorivši oči, vide

Piše: Hristos Asteriu
<p>KRIZA</p>
<p>Odrasli smo slušajući priče o ratovima, svetskim i građanskim, o ekonomskim slomovima, čitali smo o Budenbrokovima i propadanju gradske porodice, o Solu Belou i periodu Velike depresije, ispratili smo sa relativno bezbedne udaljenosti stvarnost epoke naših dedova i očeva za koju se činilo da nas se tiče jedino kao prošlost, a da nikada nismo ozbiljno razmotrili mogućnost tragičnog siromaštva koje bismo možda i sami iskusili na svojoj koži. Kriva je, međutim, istorija. Oluja je već ovde i nesrećna vremena su pred nama. Šta treba da se desi? Želim da se nadam da će u našim životima trijumfovati - vreme mu je - bog malih stvari. Kako se bliži čas samoposmatranja, pretresimo u sebi trenutke, ljubavi, vrednosti, osećanja. Želim da naučim ponovo da delim. Želim da naučim ponovo da ćutim. Da naučim opet koliko su svete i male stvari, malo toga. Mi, koji spavamo na oblacima, naučimo da ležimo na kamenju ■</p>
<p><i>prevod sa grčkog: Teodora Bisenić</i></p>
<p>Hristos Asteriu (Atina, 1971), završio je studije nemačke i grčke filologije u Atini, Vircburgu i Cirihu. Objavio je zbirku pripovedaka <i>Njena golo telo i ostale čudne priče</i> (Patakis, 2003) i romane <i>Putovanje Jasona Remvisa. Jedna istinita priča</i> (Patakis, 2006) i <i>Ostrvo Boa</i> (Polis, 2012). Priredio je korespondenciju D. P. Papadicasa i E. H. Gonatasa <i>Piši mi čak i hodajući</i> (Patakis, 2001) i preveo književna i filozofska dela sa nemačkog na grčki (Krista Volf, Hans-Georg Gadamer).</p>

Kada je stigao na keJ, sat na krmi broda pokazivao je deset do devet, a kada je ugasio poslednju cigaretu, sat je pokazivao deset i deset. Njegova kćerka se još nije pojavila. Usta sa klupe i prošeta oko automobila koji su čekali svoj red da se ukrcaju na brod, a potom se promuva između automobila posmatrajući vozače i putnike. Posmatrao je ljude koji su preko rampe ulazili na brod kao i one malobrojne koji su stajali pored ograde na krmi broda, desno i levo od postolja zastave, gledajući dole, druge ljude i automobile i velike teretne kamione.

U deset i dvadeset upita jednog čoveka odevenog u belu košulju na kojoj je plavim slovima pisalo BLUE STAR 2, da li bi mogao da se popne na brod.

U dvadeset do jedanaest ućario je od jednog vozača kamiona cigaretu i popušio je gledajući zvezde koje su se gasile i pale na nebu i rekao nešto o svojoj kćerki. Nešto prosto, nešto vulgarno. Nešto, što nikada nije izgovorio niti znao da bi jedan otac mogao da kaže za svoju kćerku.

U jedanest i deset, brod je odvezao uže i odlepio se od doka drčeći, dok je iz dimnjaka kuljao crni dim. Čekao je, stojeći, dok svetla broda nisu postala samo mala svetla tačka, daleko, na morskoj pučini. Okrenuvši se da ode, ugleda nešto na jednoj klupi i priđe bliže. Jedna koka-kola sa cevčićom, jedna do pola pojedena pita sa sirom. Usta mu mirisaše kao da je u njima nešto uginulo. Bacivši pogled oko sebe, zgrabi pitu sa sirom. Pomirisa je.

Potom je uvi u papir i stavi u džep.

Izašavši na izlaz E1, krenu natrag hodajući čas asfaltom čas trotoarom. Prolazeći ispod mosta, pročitaa nešto što je na zidu bilo ispisano crnim sprejom – vuk dlaku menja, ali ćud nikada – i ugleda svetla kamiona koji mu je polako dolazio u susret. Pomisli da bi možda trebalo da se baci na sred ulice i ostane nepomičan i da pusti da ga kamion pregazi i završi jednom zauvek sa svi-me; ali ubrzo zakorači nazad i priljubi leđa uz zid i reče nešto svom telu kao da je ono pas a on njegov gazda; ostade tako leđima priljubljen uz zid dok kamion ne prođe pored njega i izgubi se.

Setio se deteta. Setio se da kada bi detetu dali očevu odeću, ono bi, uzevši je, počelo da je mazi sa uplakanim očima i mazi je tako, napipalo bi nešto tvrdo a onda bi otvorivši džep jakne našlo u njemu do pola pojedenu pitu sa sirom. Kako bi to bilo smešno. Kako bi bilo smešno.

Posle ponoći, prolazeći Kiparskom ulicom, levom stranom trotoara, stiže do hrata Blažene Ksenije i, pogledavši preko, vide svetlo i senke iza žutog stakla vrata. Prede preko i ude unutra.

BETON BR. 122 DANAS, Utorak, 24. april 2012.

